

I EN NYUTKOMMEN bok, "Du sköna nya vardag; om data-teknik och boende" (Prisma 1981), påpekar Tarja Cronberg och Inga-Lisa Sangregorio att debatten om datoriseringen faror egentligen är tre olika debatter: en första om hotet mot den personliga integriteten ("storebror-ser-dej-debatten"), en andra om hotet mot sysselsättningen, och en tredje om informationsteknologins effekter i vardagslivet och för vårt sätt att leva.

Härtill kan läggas en fjärde data-debatt — om informationsteknologin och samhällsstrukturen.

Utan att förfalla till teknologisk determinism är det tankeväckande i vilken grad de bärande teknologierna och den sociala strukturen betingar varandra i olika kulturer. Tänk på bevattningsanläggningarna och den orientaliska despotin i Kina och på maskinteknologier och kapitalismen i Väst-europa.

■ ■ ■ När Sven Gustafson (fp), ordförande i den statliga informationsteknologiutredningen, i Expressen 14/7) bemöter min kritik av Alvin Tofflers bok "Den tredje vägen" (Expressen 26/6) så knyter han delvis an till temat för en sådan fjärde data-debatt. Gustafson har särskilt fäst sig vid Tofflers decentraliseringsstes: Informationsteknologin kan ge möjlighet för folk att söka upp den information de har behov av och på så sätt vara med och styra produktionen.

Det låter sympatiskt, men jag är rädd för att det är en läsning av Toffler som passar bättre samman med mittenpartiernas nuvarande politiska budskap om "decentralisering" och "när-

Debatten om informationsteknologin

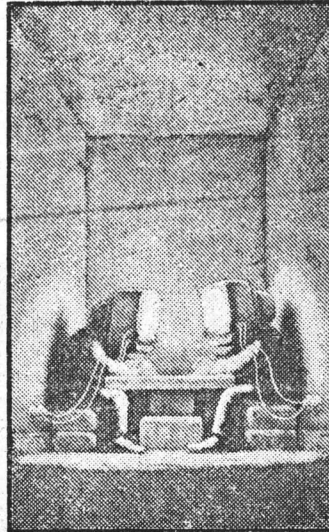
Svar utan frågor

samhälle" än med realiteterna. Jag läste inte Tofflers bok utifrån ett partipolitiskt behov av att hitta budskap om en önskvärd decentralisering. Jag vill förstå de möjliga (även de icke-önskvärda) utvecklingsperspektiven.

Dessutom valde jag att läsa Tofflers bok utifrån en konfliktteoretisk utgångspunkt. Det irriterar Gustafson. Därför hans beska kommentar om att jag ger "en så missvisande bild av Tofflers uppfattning som tänkas kan" och att jag måste ha läst Toffler med "förutfattade meningar om en ödesbestämd klasskamp". Till det kan sägas, för det första, att det självklart blir en "missvisande" bild när man diskuterar ett tema som saknas i en framställning men som borde finnas medtaget. Det kan knappast vara en anmälares uppgift att hålla sig inom ramen för den av författaren utstuckna problematiken. Det är en liberal (!) rätt att bryta författarens problemformuleringsinitiativ, skulle Lars Gustafson förmodligen säga.

För det andra ska det också sägas att det konfliktteoretiska perspektivet inte retar gallfeber på alla liberaler. Text Gustafssons partibroder i Västtyskland, sociologen Ralf Dahrendorf, som kan förena sin partipolitiska ståndpunkt med en konfliktteoretisk samhällssyn (om dock ej marxistisk).

■ ■ ■ Det intressanta temat för den fjärde data-debatten är

vilka eventuella grundläggande samhällskonflikter den framväxande informationsteknologin alstrar. Detta är Toffler, Bell, Brzezinsky m fl företrädare för den postindustriella skolan pinsamt tysta om. Andra, däribland Touraine, har berört frågan, även om han inte har kunnat ange någon mekanism för den post-industriella konflikten.

Cronberg och Sangregorio kommer i den ovan nämnda boken in på just problemet med konfliktkällor i informations-samhället. De skriver bl a:

"De som behärskar tekniken och är i stånd att skaffa sig den nödvändiga överblicken på annat sätt kommer att på ett bekvämt sätt kunna öka sina kunskaper. Systemet förutsätter nämligen att man vet vilken informa-

tion man vill ha... Men den som inte har denna överblick riskerar att få ännu mer fragmentariska kunskaper än idag (s 33-34).

Det var ju detta Toffler var inne på i förbigående i sin bok (s 182) även om han inte drar de sociala konsekvenserna av det.

Att decentralisera informationsutbudet är i sig ingen lösning, eftersom det inte är informationsmängden eller informationens tillgänglighet som är förutsättningen för demokratin. Så länge man inte har de teoretiska verktygen till att sortera informationen är man maktlös.

Så även om jag kan sitta hemma vid min lilla bords-terminal med direktkoppling till Säpo-registret, till storförretagens bokföringsregister och till SCB:s databas, så är jag ändå reellt maktlös så länge jag inte vet vad jag ska fråga om. Att kunna fråga kräver en hypotes, och hypoteser formuleras alltid utifrån en överblickande teori om samhället.

■ ■ ■ Jag är alltså rädd för att "decentraliserings"-utopin undanskymmer ett mer påträngande problem: Är det möjligt att motverka tendensen till en uppdelning av befolkningen i ett fåtal som vet hur man handskas med informationsteknologin och en majoritet som drunknar i strömmen av osorterade informationsfragment? Den frågan blir allt mer avgörande ju mer samhället närmar sig löntagarfonds-socialismen, eftersom den har som konsekvens att

den klassiska konflikten mellan kapital och arbete successivt upplöses.

Risken för en ny typ av klasskonflikt i det framväxande informationssamhället är inget man kan önska fram eller önska bort alltefter partipolitiska hänsyn. Det är något som bara kan undersökas genom studier av verkligheten.

— THOMAS SÖDERQVIST

- jag har inte ifrågasatt Tofflers
decentraliseringsmetod, men jag
menar att den leder till nya
klasskällor

**Sven Gustafson (fp), ordförande
i informationsteknologiutredningen:**

NY TEKNIK för demokratin!

DET ÄR NU elva år sedan den amerikanske författaren Alvin Toffler skrämde upp oss med boken "Framtidschocken". På ett målande sätt skildrade han de politiska och sociala omvälvningar som en ny teknik skulle medföra.

Tio år senare har han kommit tillbaka med "The Third Wave". Thomas Söderqvist har läst den (Expr 26/6) men givit en så missvisande bild av Tofflers uppfattning som tänkas kan.

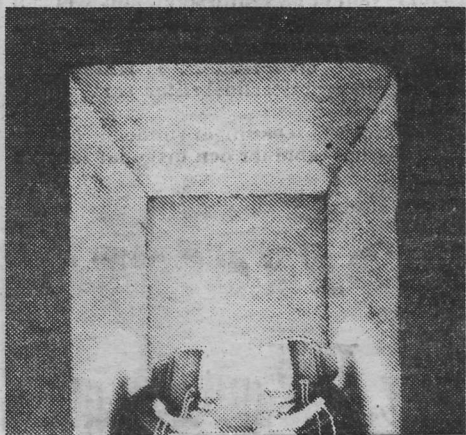
Söderqvist måste, när han läst Tofflers bok, ha suttit instängd i en bur av författade meningar om en ödesbestämd klasskamp och där till läst med George Orwells glasögon.

■ ■ ■ När George Orwell för mer än 30 år sedan skrev "1984" såg emellertid världen helt an-

ken kan människorna i allt det informationsöverflöd som kommer uppifrån – från etablissemanget – söka upp just det som de vill veta. De kan svara på meddelanden som de får, begära alternativ och nya upplysningar och till och med som "prosument" vara med och styra produktionen.

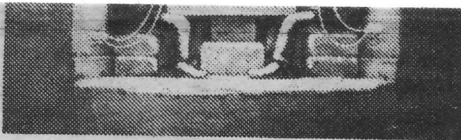
Om man verkligen tror på den enskilda människans möjlighet att själva ta ställning och påverka sin situation – med andra ord om man tror på demokratin – då måste man vara glad för varje tillfälle till dialog, för varje tillfälle att bryta den enkelriktade informationen.

Toffler tecknar ingen idyllisk framtid. Industrisamhället kommer att sprängas sönder genom sociala kriser. Utvecklingen till småskalighet kommer att bli svår. Men han låter

• "Tankeproletariatet, framtidens underklass" hette en artikel på kultursidan (26/6) av Thomas Söderqvist, forskare vid Roskilde universitet. Han varnade för framtidsidyller à la Alvin Tofflers "Den tredje vägen". Här får han mothugg av riksdagsman Sven Gustafson (fp), ordförande i informationsteknologiutredningen. SG menar att vi måste pröva alla nya teknologier

ga
m
h
g
se
si
L
de
ni
m
ki
ti
bi
jä
k
le
si
re
ge
fö
st
tr
ke
te
fu

för att bredda demokratin och föra ner beslutsfattandet till människorna, bryta den "enkelriktade informationen".

norlunda ut. Datorerna hade just inträtt på scenen. Det var jätteanläggningar som kostade miljoner och åter miljoner. På den tiden trodde man att det skulle gå att styra hela USA med hjälp av tolv gigantiska datorer. Då skulle Storebror kunna veta allting om varje människa och övervaka varje vrå av hennes tillvaro. Hennes mänskliga egenskaper skulle förkvävas och hon måste anpassa sig eller dö.

Den tekniska utvecklingen har helt förändrat förutsättningarna. En mikrodator på några kvadratcentimeter som kostar en hundralapp kan i dag göra samma saker som miljonanläggningen gjorde för 30 år sedan. Nu finns det hundratusentals datorer i världen.

Redan i sin första bok ansåg Toffler att utvecklingen inte är ödesbestämd. Hans huvudtes i den nya boken är att den nya datortekniken kan användas för att slå sönder det centraliserade system som möjliggjorts av tidigare datateknik. Både information och produktion kan decentraliseras.

Mycket arbete kan flyttas från stora fabriker till grannskapsgemenskaper. Den kil som industrialismen sprängde in mellan produktion och konsumtion kan avlägsnas. Toffler präglar ett nytt ord: "prosumer" ("prosumment") för att beteckna en ny kombination mellan producent och konsument.

■ ■ ■ Genom den nya tekni-

oss dock se en ljusglimt i det orwellska mörkret. Klasskampen är inte ödesbestämd. Människor kan fås att samverka.

Toffler är i första hand publicist och inte vetenskapsman. Består nu hans bok, som Söderqvist anser, bara av lättköpta funderingar? Nej, det intressanta är att liknande tankegångar finns på många håll i världen där man trängt in i framtidsproblemen.

■ ■ ■ Intressantare är att ta del av Daniel Bells uppmärksammade Cowan-föreläsning "The matching of Scales" för knappt två år sedan, där han utgår från det nya läge som bl a mikroelektroniken skapat. Han pekar på de tendenser till politisk-geografisk separatism som finns tex i Spanien, Frankrike, Belgien, Storbritannien samtidigt som den ekonomiska centraliseringen ökat. Detta skapar en spänning som blir svår att kontrollera.

Teknologin kan användas för att söka öka centraliseringen men mikroelektroniken gör det också möjligt att bryta sönder koncentrationen och ta till stånd en småskalig produktion. Bell tror på det senare alternativet.

Toffler tar alltså upp frågor som dyker upp överallt i världen, även i vårt land. Visst kan man kritisera mycket av vad han säger men med sina fel är "Den tredje vägen" dock ett stimulerande inlägg i framtidsdebatten.

214
Solskensf

Även när solen skiner behöv-